

Straipsnių antraščių tekstų heterogeniškumas

Jurgita Brasiūnaitė

Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto magistrė
El. paštas: brasiunaite@gmail.com

Straipsnyje apžvelgiama tekstų intertekstualumo ir heterogeniškumo tarpusavio sąsaja. Nagrinėjamos internetinio dienraščio lrytas.lt 2007–2008 metų straipsnių antraštės, jų sąsajos su pačiais straipsniais. Pateikiant po keletą iliustratyvių pavyzdžių, bandoma nusakyti, kokias funkcijas atlieka antraštėse esančios žymėtiosios ir nežymėtiosios tekstų heterogeniškumo formos.

Esminiai žodžiai: antraštė, heterogeniškumas, intertekstualumas, žymėtasis heterogeniškumas, nežymėtasis heterogeniškumas, citatos, frazeologizmai, atnaujintieji frazeologizmai, patarlės, atnaujintosios patarlės, aliuzijos, šnekamosios kalbos elementai, žargonizmai.

Išvadas

Lietuvių spaudos tekstų heterogeniškumas mažai tyrinėtas. Tokia tema kol kas parašyta viena daktaro disertacija: Aurelijos Leonavičienės *Lietuvių ir prancūzų politinės spaudos tekstų heterogeniškumas*. Apie intertekstualumą (jis glaudžiai susijęs su heterogeniškumu) užsimenama ir keliuose straipsniuose (Snieguolės Marijos Liberienės¹, Reginos Koženiauskienės). Intertekstualumas suprantamas kaip sąveika tarp autoriaus teksto ir į jį įterptų kitų tekstų². Heterogeniškumas apibrėžiamas kaip

¹ S. M. Liberienė, „Le discours rapporté dans la presse lithuanienne et française“, *Kalbotyra* 53(3), 2003, p. 55–63.

² R. Marcinkevičienė, *Žanro ribos ir paribiai. Spaudos patirtys*, Vilnius: Versus aureus, 2008, p. 72; R. Koženiauskienė, „Intertekstualumas: referencija, tariamas dialogas ir kitos stilistinės raiškos formos“, *Lietuvių kalba* 1, 2007, www.lietuviukalba.lt/index.php?id=68; Leonavičienė A., *Lietuvių ir prancūzų politinės spaudos tekstų heterogeniškumas*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvių kalbos institutas, 2005, p. 12.

kito kalbos apraiškos autoriaus tekste³. Taigi ir heterogeniškumas, ir intertekstualumas nusakomi labai panašiai, tačiau vis dėlto tarp šių dalykų yra skirtis. Ją pagrįstai yra nubrėžusi A. Leonavičienė, kuri intertekstualumą priskiria heterogeniškumui kaip platesniam dalykui⁴.

R. Koženiauskienė aprašo tokias intertekstualumo formas kaip tiesioginis citavimas, netiesioginis citavimas, atnaujintoji frazeologija, tariamas dialogas, referencija⁵. Rūta Marcinkevičienė intertekstualumui priskiria citatą, perifrazę, laisvąjį perpasakojimą, paminėjimą ir nuorodą bei aliuziją⁶.

A. Leonavičienė išsamiai nagrinėja tekstų heterogeniškumą kaip dalyką, apimantį ir intertekstualumą. Didžiausią dėmesį skiria išreikštajam tekstų heterogeniškumui, kai nesunkiai atskiriamos autoriaus ir svetimas tekstas. Skiriamos tokios tekstų heterogeniškumo formos: žymėtoji (jai priskiriama tiesioginė kalba, netiesioginė kalba, kabutėmis žymėtos įvairios teksto dalys) ir sunkiau pastebima nežymėtoji (laisvai persakyta netiesioginė kalba, aliuzija, ironija, parodija, kurias skaitytojas nujaučia iš konteksto). Tiesioginė kalba ir citatos jungiamos į vieną žymėtųjų heterogeniškumo formų analizę⁷.

Remiantis pateikta minėtų autorių teorine medžiaga, šiame straipsnyje, pasitelkiant analitinį ir aprašomąjį metodus, bus nagrinėjamos antraščių tekstų žymėtosios (citos) ir nežymėtosios (laisvai persakyta netiesioginė kalba, frazeologizmai, atnaujintieji frazeologizmai, patarlės, atnaujintosios patarlės, aliuzijos, šnekamosios kalbos elementai) heterogeniškumo formos ir žiūrima, kokių sąsajų jos turi su tolimesniu straipsnio tekstu. Apie šnekamosios kalbos leksiką ir frazeologizmus užsimena ir A. Leonavičienė (tiesa, frazeologizmų ji plačiau neaptaria)⁸. Renkant pavyzdžius, straipsniai nebuvo skirstomi pagal žanrą, nes dėmesys buvo kreipiamas į heterogeninių formų įvairovę apskritai spaudoje.

Antraštės yra labai svarbi straipsnio dalis, kuri gali prilygti patiems

³ R. Koženiauskienė, 2007; A. Leonavičienė, 2005, p. 12.

⁴ A. Leonavičienė, 2005, p. 15.

⁵ R. Koženiauskienė, 2007.

⁶ R. Marcinkevičienė, 2008, p. 73.

⁷ A. Leonavičienė, 2005, p. 14.

⁸ Ten pat, p. 40.

tekstams⁹. Medžiagos tyrimui ieškota internetinio dienraščio lrytas.lt 2007–2008 metų publikacijose. Pateikiant pavyzdžius antraštės rašomos paryškintu šriftu, pateikiamų straipsnių ištraukos pasviru šriftu (rašomos tik akivaizdžiausiai su antrašte susijusios teksto dalys – pavyzdžiui, tiksliai citata, iškelta ir į antraštę arba labiausiai rašinio pavadinimą paaiškinantis kontekstas ir pan.), skliausteliuose rašoma informacija, kokio autoriaus ar kokio leidinio pateiktas straipsnis lrytas.lt dienraštyje ir nurodoma publikavimo data.

Žymėtosios antraščių tekstų heterogeniškumo formos

Viena iš žymėtojo heterogeniškumo formų yra citata. Ji akivaizdžiausiai atspindi intertekstinius santykius¹⁰. Cituojama pažodžiui, neiškreipiant nei žodžių, nei prasmės. Kaip ir būdinga citatai, tipografiškai kabutėmis ji išskiriama ir antraštėse. Tiesa, straipsnių pavadinimuose tiesioginio citavimo pasitaiko du atvejai, kai pateikiamas pilnas sakinyš arba tik sakinio dalis. Antruoju atveju kabutės antraštėje dažniausiai nerašomos. Tipografiškai išskirtų citatų antraštėse pavyzdžiai:

D.Skučaitė: „Man skauda dėl to, kas vyksta mano šalyje“

– Neturiu racionalaus paaiškinimo. Aš pati tokia būti negaliu ir nenoriu. Kodėl dauguma yra tokie? Gal tai tokį mąstymą formuojanti aplinka. Man skauda dėl to, kas vyksta mano šalyje. („Ekstra“, 2007-02-12)

„69 danguje“ atlikėja Neli: „Sveikinu su Sausio 13-ąja“

„Siemens“ arenoje vykusios Liberalų ir centro sąjungos šventės dalyvius penktadienį pribloškė grupės „69 danguje“ dainininkė Neli (Nijolė Pareigytė). Įėjusi į sceną ji išpyškino: „Sveikinu visus su Sausio 13-ąja“. Pilnutėlė salė nuščiuvo. Vieni piktnosio, antri krizeno, tretį kraipė galvą. (L.T. ir lrytas.lt inf., 2007-01-15)

Pastebima, kad žurnalistai parenka iš teksto tokį sakinį, kuris labiausiai atspindėtų pagrindinį straipsnio „užtaisą“. Juk, pavyzdžiui, netinka-

⁹ R. Marcinkevičienė, 2008, p. 175.

¹⁰ I. Melnikova, *Intertekstualumas: teorija ir praktika*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2003, p. 55.

mas sveikinimas su liūdnuis įvykius menančia diena ir paskatino parašyti straipsnį. Emocinio faktoriaus, ypač susijusio su tėvyne, akcentavimas tinkama priemonė patraukti skaitytojo dėmesį ir jam sukelti panašius jausmus, kad irgi pradėtų rūpėti tai, kas vyksta valstybėje.

Kitu tiesioginio citavimo atveju, kai antraštėje yra tik cituojamo sakinio fragmentas, kabutės paprastai nerašomos. Prie žymėtųjų tokias antraštes galima priskirti todėl, kad jose nurodomas cituojamų žodžių autorius, tada rašomas dvitaškis (be kabučių, tai dar vienas tipografinis heterogeniškumo ženklas).

G.Kirkilas: į jokias rezidencijas nesikelsiu

„Į jokias rezidencijas nesikelsiu ir jokios rezidencijos mums su žmona nerūpi“, – sakė premjeras. (lrt.lt ir lrytas.lt inf., 2007-01-23)

E.Bučelytė: Šmėkštelėjo mintis – kaip neįtikėtina paprasta tokioje akistatoje

Lrytas.lt interviu apie lemtingus Sausio 13-osios įvykius – su E. Bučelyte.

– Ar galvojote, kad tai gali būti paskutinės Jūsų gyvenimo valandos?

– Taip, galvojau. Ir dar šmėkštelėjo mintis, kaip neįtikėtina paprasta tokioje akistatoje. (Šarūnė Kaušylaitė, 2007-01-13)

M.Andriuškevičius: vis tiek žaisiu krepšinį

„Nesvarbu, kada aš pasveiksiu ir ar pavyks visiškai pasveikti, vis tiek žaisiu krepšinį. Tai yra vienintelis dalykas, kuriuo mėgaujuosi ir net neketinu visko baigti“, – sakė lietuvis. (lrytas.lt, 2007-01-02)

Matyt, žurnalistai dėl ekonomiškumo ir antraštės glaustumo atrenka esminę ilgesnio sakinio dalį, kurios visiškai pakanka atskleisti straipsnio turinį. Antraštėje nurodomas konkretus cituojamas asmuo (G. Kirkilas, D. Skučaitė ir t.t.), rečiau pareigos (Premjeras, Seimo pirmininkas, Popiežius ir t.t.), pasitaiko ir institucijų, šalių ir pan. įvardijimų (Vyriausybė, Europos Komisija, Estija ir t.t.). Retesniais atvejais straipsnio pavadinime citatos autorius nenurodomas, apie jį sužinoma skaitant tekstą. Tokiu atveju į antraštę iškelta citata būtinai išskiriama kabutėmis.

„Meilė mane išmokė verkti“

– Meilė mane išmokė verkti. Per tėvelio laidotuves neišspaudžiau nė vienos ašaros, tačiau kai nutraukiau ryšį su lenku, pirmą kartą gyvenime pravirkau. Ir taip verkiau, kad, regis, atverčiau už visus metus, nugyventus be ašarų. (Aušra Vileikienė, 2007-02-23)

„Daug turiu, dar daugiau turėsiu ir patirsiu“

„Daug turiu, dar daugiau turėsiu ir patirsiu“, – tokiomis mintimis dieną pasitinka moteris, kuri sės į automobilį, važiuos į Trakus, kur vėl galės – iki pradės šurmuliuoti turistai – mėgautis ežero ramybe, pilies didybe, savo restorane įrengtos bibliotekos jaukumu. („Stilius“, 2007-07-13).

Tiesioginis citavimas straipsnių antraštėse kuria autentiškumo įspūdį, tarsi priartina minimą asmenį prie skaitytojo ir atrodo, kad nebelieka tarpininko – žurnalisto.

Yra atvejų, kai antraštėje citata išskirta kabutėmis, tačiau pažvelgus į tolimesnį tekstą, matyti, kad vis dėlto mintis atkartota ne pažodžiui, o suformuluojama iš kelių sakinių pagrindinių žodžių. Vadinasi, kokius žodžius iš citatos parinkti pavadinimui, ar apskritai juos pavartoti antraštėje, žurnalistas sprendžia pagal situaciją, atsižvelgdamas į norimą gauti reakciją. Tačiau tipografinis žymėjimas antraštėje klaidina skaitytoją, kad pateikiama tiksli kalbėjusiojo citata.

A. Trifunovičius: „Trenerio darbui pradėjau rengtis dar žaisdamas“

– Taip, aš noriu dirbti vyriausiojo trenerio darbą. Tam pradėjau rengtis dar būdamas žaidėjas. Bet aplinkybės ne visada susiklosto taip, kaip norisi. (Rita Stankevičiūtė 2007-02-20)

Dalia Bielskytė: „Kai nebetelpu savyje – parašau eilėrašį“

– <...> Ir aš ne išimtis. Tiesiog pradeda blaškytis viduje tie žodžiai, plaktis (tą būseną vadinu nebetilpimu savyje), tai ir parašau. (Irytas.lt, 2007-02-20)

Beata: „Nereikia bijoti skyrų“

Suvokimas, kad skyrybos nėra baubas, kurio reikia bijoti, ir širdyje užgimęs naujas jausmas, žaviai jaunai moteriai leido pasijusti geriau. <...>

„Tačiau supratau, kad skyrybos nėra baisus dalykas. Jei kas nors poros santykiuose tikrai negerai, reikia žengti tokį žingsnį.“ (Ramūnas Zilnys, 2007-02-14)

Iš pavyzdžių matyti, kad antraštėje sukoncentruota mintis neprieštarauja straipsnyje pateikiamai informacijai. Tik neaišku, kodėl antraštėje laisvas perfrazavimas rašomas kabutėse.

Nežymėtosios antraščių tekstų heterogeniškumo formos

Nežymėtojo heterogeniškumo forma yra laisvai persakyta netiesioginė kalba. Straipsnių antraštėse dažnai parašomi straipsnyje pateiktos laisvai persakytos netiesioginės kalbos žodžiai. „Netiesioginis citavimas – tai laisvas kito autoriaus minties perfrazavimas, perpasakojimas, neiškreipiant jos turinio, gali būti cituojama tik maždaug taip, netiksliai, iš atminties <...>“¹¹. Tokiu atveju autorius turi didesnę laisvę išrinkti ir šalia parašyti tuos žodžius, kurie jam atrodo reikalingiausi, labiausiai išreiškiantys pagrindinę teksto informaciją ar gebantys patraukti skaitytojo dėmesį. Pavyzdžiui:

Rusijos teismas: M. Chodorkovskio bausmė dėl citrinų – neteisėta

Rusijos teismas trečiadienį priėmė kalinčiam magnatui Michailui Chodorkovskiui palankų nuosprendį, kuriame teigiama, kad jis neteisėtai buvo uždarytas į bausmės izoliatorių už tai, kad savo Sibiro kalėjimo kameroje laikė citrinas. (BNS ir lrytas.lt inf., 2007-01-31)

Estija: su Rusija reikia mokėti elgtis

Estijos centro partijos lyderis Edgaras Savisaaras ketvirtadienį per televiziją pareiškė, kad su kaimynėmis, tarp jų ir Rusija, reikia mokėti teisingai elgtis. (BNS ir lrytas.lt inf., 2007-01-19)

Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad į antraštę iškelta trumpa, informatyvi frazė, žurnalisto laisvai sukurta iš straipsnyje pateiktos medžiagos,

¹¹ R. Koženiauskienė, 2007.

neiškraipant informacijos turinio. Pavadinime ir pačiame straipsnyje nurodomas perfrazuotos kalbos autorius.

Nemažai yra tokių atvejų, kai antraštėje netiesiogiai cituojama, o tolimesniame tekste pateikiama tiesioginės kalbos citata, kuria remiantis ir buvo sukoncentruota esminė straipsnio pavadinimo mintis.

Analitikai: Jeigu G. W. Bushui kas dar ir liko, tai retorika

„Vieninteliai jam likę ištekliai yra jo retorika“, – sakė prezidento kalbų ekspertas iš Purdue universiteto Buddy Howellas. (AFP–BNS ir lrytas.lt inf., 2007-01-24)

Europos Komisija: Lietuva padarė nemažą pažangą mokslinių tyrimų plėtrai

„<...> Akivaizdu, kad per pastaruosius metus Lietuva padarė nemažą pažangą vystant mokslinius tyrimus ir jų plėtrą, ypač kuriant technologines platformas. (lrytas.lt, 2007-01-19)

„Lietuvos ryto“ strategas Z. Sagadinas: turime puikias galimybes žengti toliau

„Teko verstis be traumuočių komandos lyderių, todėl tikiu, kad atsakomosiose rungtynėse mes turime puikias galimybes laimėti didesniu nei 3 taškų skirtumu ir žengti toliau“, – kalbėjo „Lietuvos ryto“ strategas. (lrytas.lt, 2007-01-31)

Pavadinime esanti informacija straipsnio pradžioje yra išsamiau pristatoma, pakomentuojama, o toliau pateikiama ir kalbėjusio asmens kalbos citata. Tokiu būdu skaitytojui tarsi pateikiamas „įrodymas“ (citata), kad antraštėje laisvai persakyta minimo asmens mintis turi logišką pagrindą, informacija pateikiama teisingai.

Kita nežymėtojo heterogeniškumo forma yra frazeologizmai. Jie patys savaime patraukia dėmesį, todėl jų pavartojimas straipsnių antraštėse yra vienas iš būdų „reklamuoti“ kūrinių. Publicistikai nesvetimi tokie sustabarėję žodžių junginiai šio žanro tekstuose¹². Frazeologizmai padeda

¹² A. Bitinienė, *Publicistinis stilius*, Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2007, p. 34; Н. М. Шанский, *Лексикология русского языка*, Москва: 1972, с. 256.

patraukliau, nestandartizuotai išreikšti mintį ir papildomai jai suteikti norimų emocinių ar ekspresinių atspalvių. Frazeologijos tyrėjai akcentuoja tekstams teikiamą frazeologizmų vaizdingumą, įtaigumą, glaustumą, emocingumą¹³. Šio pastovaus žodžių junginio kaip stabilaus vieneto teikiama vientisa reikšmė suteikia kalbai žaismingumo, gyvumo. Frazeologizmai semantiškai neskaidomi¹⁴. Anot J. Pikčilingio, „frazeologija yra stiliaus aukso valiuta, jo ramsčių ramstis“¹⁵. Ta „aukso valiuta“ žurnalistai pasinaudoja kaip būdu praturtinti, pagražinti savo rašinio kalbą, įdomiau perteikti norimą naujieną, išradingai ir kartais su užslėpta mintimi patraukti skaitytojo dėmesį.

Šiame straipsnyje bus aptarti antraštėse pavartoti įprasti ir atnaujinti frazeologizmai. Iš pradžių pateikiami keli antraščių pavyzdžiai, kur minėti žodžių junginiai pateikiami jų netransformuojant.

Jonui iš Janavo elektra – kaip paparčio žiedas

Tačiau šiemet Joninių išvakarėse trejus metus tarnavęs generatorius sugedo. „Laukiu kaimyno atvažiuojant, gal pataisysim“, – guodžiasi paskutinio šviesos šaltinio netekęs vyriškis. (Indrė Gruzdienė, 2007-06-23)

Aukso gysla – Panevėžio degalinės

Lietuvos vairuotojus į neviltį varo didelės benzino kainos. Tačiau mūsų šalyje yra vieta, kur degalų vairuotojai įsipila daug pigiau. Tai galima padaryti ne kokiame nors atokiame kaime, o viename didžiausių Lietuvos miestų – Panevėžyje. („L. T.“ ir lrytas.lt inf., 2007-05-15)

„Chelsea“ savininkas R. Abramovičius ir J. Terry užkasė karo kirvį

„Chelsea“ savininkas Romanas Abramovičius bando užglaistyti nesutarius su ekipos žvaigždėmis. Nors prieš mėnesį Rusijos milijardierius sulaukė ultimatumo iš ekipos žvaigždžių – Franko Lampardo, Arjeno Robbeno ir komandos kapitono Johno Terry, kurie pakėlė savo kainą ir pareikalavo didesnio užmokesčio, R. Abramovičius siekia taikos. (lrytas.lt, 2007-06-14)

¹³ E. Jakaitienė, *Lietuvių kalbos leksikologija*, Vilnius: Mokslas, 1980, p. 112; J. Pikčilingis, *Lietuvių kalbos stilstika II*, Vilnius: „Mokslas“, 1975, p. 359; H. M. Шанский, 1972, c. 255.

¹⁴ E. Jakaitienė, 1980, p. 95.

¹⁵ J. Pikčilingis, 1975, p. 356.

Pirmajame pavyzdyje straipsnio autorė apdairiai pasirinko frazeologizmą *paparčio žiedas*, nes jo reikšmė yra *laimė*¹⁶. Juk kalbama apie vargšą žmogų, kuriam šiais laikais toks įprastas dalykas kaip elektra yra neprieinamas. Kaip ir *paparčio žiedas* – nesurandamas net ir Joninių naktį, nors to ir tikimasi. Matyt, toks frazeologizmas pasirinktas ne tik todėl, kad atkreiptų didesnę dėmesį į aprašomą situaciją, bet ir dėl sutapimo – *tačiau šiemet Joninių išvakarėse trejus metus tarnavęs generatorius sugedo*. Vaizdingas frazeologizmas padeda naujai, netikėtai pasakyti apie būtinią dalyką. Juk „paprasciausia mintis, reiškiamą frazeologizmu, tučiuojau tarsi įgyja sparnus, pasidaro išpūdingesnė, sugestyvesnė – krintanti į akis visiems¹⁷. Kaip tik to ir reikia, kad straipsnis turėtų daugiau galimybių būti pastebėtas ir perskaitytas.

Kitame pavyzdyje frazeologizmas taip pat pavartotas taikliai, nes *aukso gysla* reiškia *gerovės šaltinį*¹⁸. Pačiame straipsnyje atskleidžiama, kodėl Panevėžio degalinės yra tas gerovės šaltinis. Užuoat parašęs, kur pigiausias benzinas, autorius pasinaudojo įdomesniu būdu, kaip pristatyti naujieną. Taip daroma ir trečiajame pavyzdyje. Užkasti *karo kirvį* reiškia *susitaikyti*¹⁹. Tekste kaip tik ir rašoma apie įvykusį susitaikymą.

Šalia įprastų frazeologizmų spaudoje pasitaiko ir atnaujintųjų. Kalbėdami apie frazeologiją, kai kurie autoriai daugiau ar mažiau aptaria ir okazionaliuosius frazeologizmus publicistikoje²⁰. Žurnalistai tokiu būdu stabilų žodžių junginį pritaiko aprašomai situacijai, tiksliau nusako norimą dalyką. Ir atrodo, kad toks pakeistas žodžių junginys tame tekste tinka, nes nepakeistas taip neatskleistų dabartinio gyvenimo realijų²¹. Galima perkurti dviem būdais: „<...> pirma, kai žodžiai kiti, o mintis nesikeičia, t.y. plačiai žinomas posakis vartojamas ta pačia reikšme, tik kitais

¹⁶ *Frazeologijos žodynas*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2001, p. 494.

¹⁷ J. Pikčilingis, 1975, p. 357.

¹⁸ *Frazeologijos žodynas*, 2001, p. 74.

¹⁹ Ten pat, p. 270.

²⁰ L. Butkutė, „Okazionaliųjų frazeologizmų stilistinės išgalės publicistiniame stiliuje“. *Respectus Philologicus* 13 (18), 2008, p. 199–209. www.cceol.com; R. Koženiauskienė, 2007; taip pat R. Koženiauskienė, „Žiniasklaidos retorika ir elitinė kalba“, *Kalbos kultūra* 74, 2001, p. 78.

²¹ L. Butkutė, 2008, p. 4.

žodžiais. Tai okazinė posakių vartoseną. Antra, kai žodžiai tie patys, o mintis pasikeičia²². Pavyzdžiui:

Tarp Mino ir Vudžio – karo kirvis

Pasibaigus televizijos šou konkurencija tarp buvusių LNK realybės dokumentikos „Kelias į žvaigždes“ dalyvių ne tik nedingo, bet dar sustiprėjo. Prieš šį sekmadienį laukiančią kovą dėl kelialapio į „Nacionalinės muzikos lygos“ (NML) finalą dainininkai nebeslepia antipatijos. („L. T.“ ir lrytas.lt inf., 2007-06-13)

Britai nenori katės maiše

„Jei per šį Europos Vadovų Tarybos susitikimą reikės priimti sprendimą – pritarti ar nepritarti, Britanijos vyriausybė vadovausis aiškia pozicija – geriau jokios sutarties nei katė maiše“, – sakė ji. (AFP, BNS ir lrytas.lt inf., 2007-06-21)

Aptariant įprastus frazeologizmus, buvo pateiktas pavyzdys užkasti karo kirvį („Chelsea“ savininkas R. Abramovičius ir J. Terry užkasė karo kirvį). Šis žodžių junginys kitoje antraštėje modifikuotas praleidžiant vieną žodį ir lieka tik karo kirvis. Pasikeičia ir frazeologizmo reikšmė, nes jis pateikto straipsnio pavyzdyje nebereiskia taikos, o kaip tik vaizdingai ir glaustai įvardija nesantaiką. Tad šiuo atveju dalis žodžių iš įprasto frazeologizmo išlieka ir okazionaliajame, bet pastarojo reikšmė tampa antonimu ankstesnei. Panašiai leksinė sandara keičiama frazeologizme *katę pirkti maiše* ir lieka *katė maiše*. Įprastai minėtasis žodžių junginys reiškia daryti neįsitikinus naudingumu²³, pateiktame straipsnyje atnaujinto frazeologizmo reikšmė nekinta. Žurnalistas ne pats modifikavo žodžių junginį, o pasitelkė cituojamo asmens pavartotą.

Su frazeologizmais glaudžiai susijusios patarlės – „frazeloginiai junginiai, išplitę į ištisą sakinio konstrukciją ir išreiškiantys išbaigtą loginį sprendimą“²⁴. Patarlėmis reiškia gyvenimo patirtis²⁵, kuri gali būti

²² R. Koženiauskienė, 2007.

²³ Frazelogijos žodynas, 2001, p. 282.

²⁴ J. Pikčilingis, 1975, p. 358.

²⁵ K. Grigas, *Lietuvių patarlės. Lyginamasis tyrinėjimas*, Vilnius: Vaga, 1976, p. 278; H. M. Шанский, 1972, c. 256.

pritaikoma ir antraštėse, norint tiksliau apibūdinti aprašomą dalyką. Patarlės, kaip ir frazeologizmai, gali būti modifikuojami, tačiau nemažai ir įprastų patarlių pavyzdžių straipsnių antraštėse:

Valstybės paslaptis – pigiau grybų

Jei įgalus, kodėl S. Stripeika atsipirko menkiausia tarnybine nuobauda – pastaba? Tik todėl, kad valstybės paslaptis – pigiau grybų? (Rimvydas Valatka, 2007-05-29)

Ar tikrai anyta – velnio pramanyta?

Anyta ir marti. Ar tikrai tai dvi kariaujančios stovyklos, kurių nė viena neketina kelti baltos paliaubų vėliavos? Gal jau seniai neteisinga iš amžių glūdumos atkeliavusi nuostata, kad „anyta — velnio pramanyta“? Šiais laikais anyta ne vienai marčiai – gerbiama ir mylima vyresnioji draugė. (Rasa Kalaitė, 2008-06-03)

Pirmuoju atveju patarlė *pigiau grybų* vartojama kalbant apie valstybės reikalus, jos paslaptis. Tai kiek šokiruoja, tačiau pats žurnalistas pasirinko tokį vaizdingą būdą išreikšti savo neigiamą vertinimą apie kalbamą dalyką. Jis kalba apie valstybės paslapčių negerbimą, tvarkos nepaisymą. Kitame straipsnyje ne tiek dėl emociingumo, kiek dėl vaizdingumo vartojama patarlė *anyta – velnio pramanyta*. Kalbama apie gerai sutariančias (tai paaiškėja tik skaitant straipsnį) anytą ir marčią, o patarlė tik padeda užmegzti intrigą – gal tikrai straipsnyje minimos įžymybės (šokėjos Editos Daniūtės-Vasiliauskienės) anyta patvirtina patarlės išmintį. Deja, sensacijos nebuvo (anyta pasirodė esanti gera), bet tikslas pasiektas – į patrauklią straipsnio antraštę atkreiptas dėmesys.

Įdomesnės, labiau intriguojančios už įprastas patarles yra atnaujintosios. Jos parodo ne tik žurnalisto sugebėjimą tinkamai pavartoti stabilų žodžių junginį, bet ir originaliai jį transformuoti, pritaikyti esamam kontekstui.

Prabangoje maudosi ne tiktai žmonės

Mados, o gal net prestižo reikalu Lietuvos turtuoliams ir įžymybėms tapo ne tik prabangūs butai ar automobiliai, bet ir brangiai kainuojantys gyvūnai.

<...>

Ji žvalgysis ir po kitų žinomų žmonių augintinių spintas, kuriose – garsių dizainerių drabužiai ir „Swarovski“ kristalais dabinti antkakliai. (lrytas.lt, 2007-06-28)

Smalsumas pražudė lenką

Lenkijoje, Poznanės mieste, žuvo vaikinai, norėjęs paieškoti lobių ir senovinių ginklų. Jis nusileido į apleistą XIX amžiaus bunkerį, tačiau pritrūkęs oro, mirė, pranešė dienraštis „Dziennik“. (BNS ir lrytas.lt inf., 2007-05-20)

Pjudyk ir kandžiok

Jie kandžiojasi tarpusavyje, traukia vienas kitą per dantį, kartais apsipliksta, kartais nusišneka. Bet šito jau per maža. Regis, netrukus nuo žodžių bus pereita prie fizinių veiksmų. Lyg ir skatinusi švelnų pasierzinimą, didžioji komisijų specialistė LTV žengė toliau.

Naujasis projektas „Aistringi šokiai. Jurijaus Smorigino šokių mokykla“ – tikras pjudymo šou, agresyvumu pralenkiantis visus anksčiau matytus realybės šou. Sumanymas paprastas – kiršinti, kelti įtampą, skelti žiežirbas ir jomis mėgautis. (Žygintas Pečiulis, 2008-02-15)

Šunys loja, šokėjai kuria

– Kodėl toks pavadinimas – „Mėnulis nepaiso lojančių šunų“?

– Kai papasakojau apie mėnulį Gabrielei ir ji man paaiškino, kaip suprata, mane ištiko šokas. Pagalvojau, kad net ir programėlėje teks ką nors parašyti, kad žiūrovai teisingai suprastų. Kad tik negalvotų, jog Aira ir šokėjai kaip tie šunys – loja, loja, o tie, kam reikia, nieko negirdi.

<...>

– Man posakis „šuo loja, o karavanas eina“ – optimistinis. Jau greičiau aš – kaip mėnulis. Kuriu, kad ir kas būtų. (Vita Mozūraitė. „Lietuvos rytas“, 2008-04-23)

Pirmame pavyzdyje patarlė piniguos maudytis²⁶ pakeista vietoj žodžio piniguos parašius žodį prabangoje. Toks pakeitimas šiuo atveju tikrai vy-

²⁶ Lietuvių patarlės ir priežodžiai. Elektroninis sąvadas, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas 2005–2007, www.aruodai.lt/patarles/

kęs, nes vaizdingesnis, labiau atitinkantis esmę, juk kalbama ne tik apie pinigų, bet ir apie dizainerių drabužius, „Swarovski“ kristalus. Perskaičius antraštę, kyla klausimas, o kas, jei ne žmonės? Atsakymą galima rasti straipsnyje – tai šunys prabangoje maudosi. Kitoje antraštėje, kur yra patarlė *smalsumas lenką pražudė*, pranešama apie liūdną įvykį. Čia pakeista patarlė *smalsumas katę pražudė*. Kažin, ar tokios okazinės patarlės pavartojimas aprašomos tragedijos kontekste tikrai geras pasirinkimas.

Kitas ekspresyvus, lakoniškas pavadinimas *pjudyk ir kandžiok* yra patarlės *skaldyk ir valdyk* (lot. *divide et impera*) transformacija, labai tinkanti straipsnio esmei nusakyti. Kalbama apie žmonių „pjudymą“ ir „kandžiojimą“, tad galima išvelgti žurnalisto ironišką kalbamo dalyko vertinimą. Įdomus atvejis, kai antraštėje yra modifikuota patarlė *šunys loja, šokėjai kuria*, o tekste pateikiama įprasta patarlė *šuo loja, o karavanas eina* (tiesa, *Lietuvių patarlių ir priežodžių sąvade* šio varianto nėra, bet yra kitas – *šuo loja, o žmogus važiuoja*), kurios pagrindu ir buvo pasidarytas okazionalizmas. Taip išsakoma ir straipsnyje atskleidžiama dėmesio menui stoka.

Pasitaiko antraštėse ir aliuzijų į literatūrines citatas, istorinius, politinius įvykius ir t.t. Dažniausiai aliuzijos nujaučiamos iš konteksto²⁷. Tačiau kai kuriais atvejais neužtenka tik straipsnio konteksto, nes reikia išankstinio žinojimo, išvalgos norint susieti iš pirmo žvilgsnio nesusijamus dalykus. Tad žurnalistas rizikuoja būti ne iki galo suprastas, jei jo straipsnį skaitys apie aliuziją nurodomą dalyką nežinantis asmuo. Apie literatūrines citatas publicistikoje užsimena ir Juozas Pikčilingis²⁸, apie jų transformavimą – R. Koženiauskiene²⁹. Taigi bus bandoma panagrinėti, kaip žurnalistai ką tik minėtus dalykus pritaiko straipsniuose.

Laidų nykimo metas?

Televizija – ne išimtis. Prodiuseriai baimingai žvalgosi į TV vadovų duris, už kurių priimami sprendimai apkarpyti laidų biudžetus, mažinti programų skaičių ir pagaliau – vengti rizikos įsileisti ką nors nauja, jei nors truputį kyla abejonių. (Marijus Mikutavičius, 2008-11-29)

²⁷ R. Koženiauskiene, 2007.

²⁸ J. Pikčilingis, 1975, p. 361.

²⁹ R. Koženiauskiene, 2001, p. 78.

Parduotos moksleivių vasaros

Apklausa rodo, kad kasmet dirbti per vasaros atostogas nori beveik 80 proc. moksleivių. Nuo gegužės jaunimo darbo centrai kasdien sulaukia apie 100 darbo ieškančių paauglių. Tačiau darbą randa tik pusė norinčiųjų. („L.T.“ ir lrytas.lt inf., 2007-05-21)

Pilkasis politikos kardinolas

Net neabejoju, kad yra Živilę apkalbančių, jog ši moka naudotis vyro padėtimi. Teisybės dėlei reikėtų pasakyti, kad į tą padėtį savo vyrą pati Živilė ir įstūmė. „Pilkasis kardinolas“ – žmoną vadina J. Pinskus. (Daiva Kaikarytė, 2007-05-25)

Straipsnyje *Laidų nykimo metas?* gana ironiškai kalbama apie finansinės krizės poveikį televizijų laidoms. Antraštė kelia aliuziją į Jono Avyžiaus romano pavadinimą „Sodybų tuštėjimo metas“. Gal ne tik vienį pavadinimą, bet iš dalies ir į panašų reiškinį – tam tikrų dalykų nykimą (tuštėja sodybos, mažėja laidų). Kita antraštė *Parduotos moksleivių vasaros* yra aliuzija į Juozo Baltušio romaną *Parduotos vasaros*, o jo nežinantiems nuoroda į bendrinį tapusį posakį *parduotos vasaros*. Vienu ar kitu atveju antraštė vis tiek vaizdžiai išreiškia straipsnio turinį. Bendrinis posakiu tapęs ir kitas žodžių junginys *pilkasis kardinolas*, kilęs iš istorinių realijų – būtent taip buvo vadinamas Prancūzijos kardinolas de Rišeljė, kuris XVII amžiuje faktiškai valdė šalį, nors oficialusis valdovas buvo Liudvikas XIII. Žurnalistas išradingai pritaikė šį posakį, norėdamas pasakyti, kad minimo politikui iš tiesų vadovauja jo sutuoktinė. Straipsnyje minima, kad „pilkuoju kardinolu“ žmoną vadina pats vyras. Taigi straipsnio autorius tik apdairiai pritaikė šį faktą antraštei kurti.

Straipsnių antraštėse yra ir aliuzijų į politikos realijas:

Jonas Kliurka: Švara bus!

*Paksas ir Paleckis garsiai rėkia,
Kaip jie Vilnių ir vilniečius myli...
Įdomu, ar konsultante kviesis
Bendrą draugę Leną Lolišvili?
Na tai kas, kad užsienis kvatojas*

*Ir vadina beprotyste lėtine
Bandymą ausis, rankas ir kojas
Gydyti rulonais tualetinio.
Nesvarbu – tegu jie sau kvatojas,
Kad tik būtų sostinei geriau –
Juk tą popierių tikslingai panaudojus
Galima tikrai gyvent švariau.* (Jonas Kliurka, 2007-02-20)

Tūkstantis hektarų „tvarkos ir teisingumo“ Vilniui

Šiuo sprendimu siekiama šalia oro uosto esančioje milžiniškoje (daugiau kaip tūkstantis hektarų!) teritorijoje leisti gyvenamųjų namų statybą.

<...>

Pabaigai norėtusi adresuoti klausimą narsiajam karžygiui su korupcija A. Paleckiiui. Rinkimai baigėsi. Tai gal, Algirdai, laikas stoti į kovą su korupcija? Ne, ne su ta, rubikonine, kuri jau leisgyvė ir begalvė, bet pradžioje su ta – kuriai jūs patys net nemirkteleję klojate kelią! (Kęstutis Masiulis, 2007-05-27)

Pirmajame pamflete netrūksta ironijos ar netgi sarkazmo. Jau pati antraštė nurodo į liūdnei pagarsėjusio politiko rinkimuose į Lietuvos Respublikos Prezidento postą vartotą šūkį „Tvarka bus“. Taip teigti leidžia ir šio kūrinių pradžioje parašyta minėto asmens pavardė. Kitas pavyzdys taip pat susijęs su kritika R. Paksui. Straipsnio antraštėje pritaikytas jo vadovaujamos partijos pavadinimas „Tvarka ir teisingumas“. Straipsnyje atskleidžiama, kaip vykdoma „tvarka“ ir „teisingumas“, kai tūkstantį hektarų žemės planuojama naudoti ne tam, kam iš tiesų reikia. Dėl to rašinio pavadinime „tvarka ir teisingumas“ rašoma kabutėse, nes tuo norima sustiprinti ironiją, pasipiktinimą. Partijos pavadinimas tam taikliai pritaikytas.

Šnekamajam stiliui priskiriami žodžiai, pavartoti antraštėje ir pačiame straipsnyje, taip pat išreiškia teksto nežymėtąjį heterogeniškumą. Šnekamosios kalbos elementai skiriasi nuo likusio teksto savo netikėtumu, ekspresyvumu. Taip pat „paveda vaduotis iš standartinės raiškos“³⁰. Straips-

³⁰ A. Bitinienė, 2007, p. 35.

nio autorius, iškeldamas į antraštę „aštresnius“, vaizdingesnius cituojamo asmens žodžius, suteikia visam tekstui įvairesnių kalbinių atspalvių. Atspalvių, kuriuos galima girdėti kasdienėje šnekamojoje kalboje, nes dalis čia vartojamų žodžių yra kaip tam tikri bendrinės kalbos leksemų sinonimai³¹. Gana dažnai tai gali provokuoti ar šokiruoti skaitytoją³². Tad šnekamosios kalbos žodžių vartojimas straipsnyje priklauso nuo straipsnio autoriaus intencijų.

Dažniausiai dėmesį patraukia šnekamajai kalbai priskiriamos žargonybės. Jų apibūdinimo bendrinės lietuvių kalbos žodyne beveik nebūna, nes tai „žodžiai be valstybės, be tapatybės, be paso, jų gyvenamoji vieta – žargonas...“³³. „Tad žargonas – tai profesinis ar socialinis slengas, tai šnekamoji kalba, besiformuojanti kurioje specialioje srityje“³⁴. Tačiau tuos žargono žodžius, kurių randama spaudoje, galima skirti kasdien vartojamai šnekamajai kalbai.

Dar vienas dvyliktokas, kurį „išdūrė“ aukštojo mokslo reforma

Esu dvyliktokas. Atrodo, nieko ypatingo, mokyti žmogus ir būtų laimingas, bet nė velnio! Vakar visiškai atsitiktinai įsijungiau televizorių ir ką Jūs manote? Ogi mūsų gerbiamoji švietimo ministrė kalba apie kažkokias reformas, paskolas ir t.t.

<...>

Klausimai:

1. Mane „išdūrė“? (Bronius Jonaitis, 2007-10-03)

A.Petrusevičius: savanoriai J. Abromavičiui galėjo tik snukį išmalti

<...>

„Po 1993-ųjų savanorių maišto Pakaunėje, savanoriai kalbėjo, kad jis nelabai geras žmogus, bet už tai jis tikrai nebuvo savanorių nužudytas, kaip „blogiečiui“ buvo galima nebent snukį išmalti“, – kalbėjo A. Petrusevičius.

³¹ J. Pikčilingis, 1975, p. 64.

³² A. Leonavičienė, „Viešumo ir privatumo sankirtos. Tiesioginė kalba politinėje spaudoje“. *Darbai ir dienos* 38, 2004, p. 162.

³³ E. Zaikauskas, *Kalbos paribiai ir užribiai: lietuvių žargono žodynėlis*, Vilnius: Alma littera, 2007, p. 5.

³⁴ J. Pikčilingis, 1975, p. 138.

<...>

<...> A. Petrusevičius neva tam prieštaravo, sakydamas, kad už tokius dalykus reikia „išmalti snukį“, o ne imtis drastiškų priemonių. (BNS ir lrytas.lt inf., 2007-03-28)

Valentinas Cinikas: Durnių laivas 2

Vienas Lietuvos pilietis daug metų rinko medžiagą ir pagal tą medžiagą parašė knygą. Parašęs ir išleidęs tą knygą, dabar jis jau daug mėnesių yra tampomas po teismus. Ogi niekas po teismus jo, ko gero, netampytų, jei ta knyga vadintųsi kiek kitaip. Pavyzdžiui, „Lietuva. Top 10. Talentai“.

Kita vertus, televizijos laidai „Top 10. Talentai“ reikėtų pasikeisti pavadinimą ir tuomet niekas tos laidos nekritikuotų. Netgi jos reitingai padidėtų. Ir Lietuva laimėtų. Nes turėtų tuomet iškilioji šalis ne vieną, o net du durnių laivus. (Valentinas Cinikas, 2006-10-29)

„Debilais“ prokurorus išvadinęs A. Matulevičius pažeidė politiko etiką

A. Matulevičius, kuris vadovauja Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui, savo kaltės nepripažino. Pasak jo, žodis „debilas“ šnekamąja kalba yra nevykusio darbo bei apsileidimo sinonimas, todėl esą neturi menkinamosios prasmės.

„Tikrai nebijau šito žodžio, tačiau mūsų prokurorų debiliškumas akivaizdus. Ir anksčiau, ir dabar“, – tokius A. Matulevičiaus pareiškimus pernai rugpjūtį spausdino dienraštis „Lietuvos žinios“.

<...>

Prokuratūros vadovas taip pat atkreipė komisijos dėmesį, jog medicininis terminas „debilas“ reiškia asmenį, kuriam būdinga lengviausia protinio atsilikimo forma. Pasak A. Valantino, tokia kritika, išsakyta prokurorams, yra menkinamojo pobūdžio, todėl įžeidžianti ir žeminanti. (BNS ir lrytas.lt inf., 2008-01-16)

Kaip matyti iš pavyzdžių, kai kurie žargonui priskiriami žodžiai rašomi kabutėse („išdūrė“, „debilais“), o kiti tokiu būdu neišskiriami (snukį išmalti, snukį, durnių). Pavyzdyje su „išdūrė“ šis žodis ir pavadinime, ir straipsnyje išskiriamas kabutėmis. Tokiu būdu akcentuojama, kad jis

vartojamas sąmoningai, turint omenyje ne bendrinės kalbos žodyne aprašytą reikšmę. E. Zaikauskas žargoną žodynyje leksemai išdurti priskiriamos tokios reikšmės: *apgauti, juokais, draugiškai papokštauti, apgauti padarant finansinių nuostolių*³⁵. Greičiausiai pateikto laiško autorius, vartodamas minėtą žargonizmą, turėjo omeny apgavystę, dėl kurios patiria ir finansiniai sunkumai. Straipsnio antraštės autorius apdairiai pasielgė, išskeldamas į antraštę šį žodį, kuris padeda atkreipti dėmesį į tam tikrai visuomenės daliai aktualią problemą.

Kituose dviejuose pavyzdžiuose vartojama leksema *snukis*, kuri pagal žargoną žodynėlį reiškia *veidas*³⁶. Šis žodis apibūdinamas ir *Dabartiniam lietuvių kalbos žodyne*, kur viena iš reikšmių (tiesa, pažymėta, jog žodis turi menkinamąjį atspalvį) taip pat yra *burna, veidas*³⁷. Pirmajame pavyzdyje žodį *snukis* autorius rašo antraštėje kaip straipsnyje minimo asmens pavartotą žodį. Toliau tekste ši leksema dar minima vieną kartą pateikiant tikslią kalbos citatą, o kitą kartą komentuojant įvykį. Kabutėse rašoma „snukį išmalti“ kaip pastovesnis žodžių junginys, vaizdingai, emocingai išreiškiantis minimą veiksmą. Emocinis komponentas teikia informaciją apie kalbėtojo emocinę būseną, kuri išreiškia jo santykį su daiktu ar pavadinamu dalyku³⁸. Šiuo atveju žmogžudyste kaltinamam asmeniui šis žodžių junginys yra tarsi nekaltumo argumentas: juk jis neketino žudyti, o viso labo nebent tik „snukį išmalti“.

Antraštės pavyzdys, kurioje minimas *durnių laivas* kalbant apie tekstų heterogeniškumą tinka ne tik todėl, kad *durnius* yra šnekamojoje kalboje dažnai vartojama svetimybė, reiškianti *kvailys, mulkis*³⁹, bet ir dėl to, kad tai yra aiški aliuzija į rašytojo Vytauto Petkevičiaus knygą „Durnių laivas“. Apie ją neminint autoriaus užsimenama straipsnio pradžioje. Straipsnio, kuriame tikrai netrūksta ironijos, gal net sarkazmo. Juk pasakojama apie tokius žmones, iš kurių viešai tyčiojamasi dėl jų kvailumo, noriai demonstruojamo spaudoje, televizijoje ir pan. Drąsi antraštė, į kurią neatkreipti

³⁵ E. Zaikauskas, 2007, p. 66.

³⁶ Ten pat, p. 139.

³⁷ *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000, p. 719.

³⁸ A. Leonavičienė, 2005, p. 57–58.

³⁹ E. Zaikauskas, 2007, p. 49.

dėmesio, matyt, neįmanoma. Reikšmę *kvailys*⁴⁰ turi ir kitoje antraštėje pavartotas žodis *debilas*. Straipsnyje pateikta aptariamą žodį vartojusio asmens sava interpretacija, kokią reikšmę „debilas“ turi šnekamojoje kalboje.

Šnekamosios kalbos žodžiai teikia straipsniams nevienalytiškumo, spalvingumo. Žargoniniai žodžiai įsiliesia į taisyklingą bendrinę kalbą⁴¹. Tada kalba tampa įvairesnė, dažnai artimesnė įvairių socialinių sluoksnių skaitytojams. Juk sunku neatkreipti dėmesio į tai, kas iškelta į pirmąjį planą.

Išvados

Antraščių tekstų heterogeniškumas išreiškia straipsnio sąsajas su kitais tekstais. Tokiu būdu rašinys tampa platesnio pobūdžio, daugiau pasakantis arba tiesiog vaizdingesnis ar ekspresyvesnis.

Dažniausiai straipsnių antraštėse pasitaikanti žymėtoji tekstų heterogeniškumo forma yra citata. Neretai rašinio pavadinime nurodomas cituojamų žodžių autorius, pateikiama tiksli citata arba jos fragmentas. Toks citavimas sudaro autentiškumo įspūdį, tarsi patvirtina informacijos tikrumą. Kartais tipografiškai kabutėmis antraštėje išskirta citata nėra tiesioginis citavimas, o tik perfrazavimas. Tai gali klaidinti skaitytoją.

Nežymėtosioms tekstų heterogeniškumo formoms priskiriami ir frazeologizmai bei patarlės. Šios priemonės padeda žurnalistui vaizdingiau pristatyti aprašomą naujieną, ekspresyviau pateikti informaciją.

Šalia įprastų frazeologizmų ir patarlių spaudoje pasitaiko ir atnaujinimų. Jie suteikia tekstui netikėtumo įspūdį, padaro jį vaizdingesnį, labiau pastebimą. Tokie okazionalizmai parodo autoriaus gebėjimą jas originaliai pritaikyti prie konkrečios situacijos.

Antraštėse esančios aliuzijos į literatūrines citatas, istorinius, politinius įvykius praplečia teksto prasmų lauką, nukreipia į kitus kontekstus, priverčia skaitytoją giliau pažvelgti į aprašomą dalyką.

Šnekamosios kalbos elementai antraštėse (pavyzdžiui, žargonybės ir pan.) ne tik nustebina ar net šokiruoja skaitytoją, bet ir tarsi priartina tekstą prie jo. Kalba tampa įvairesnė, spalvingesnė.

Antraščių tekstų heterogeniškumas teikia straipsniams papildomos informacijos. Autoriaus ir svetimo teksto sąsajos skaitytojui atveria tokių prasmų, kurios dažnai perskaitomos „tarp eilučių“.

⁴⁰ Ten pat, p. 43.

⁴¹ R. Koženiausienė, 2001, p. 78.

The heterogeneity of the headlines of articles

Jurgita Brasiūnaitė

Summary

The interplay of the intertextuality and heterogeneity of the texts is passed in review in this article. This research work is based upon the investigation of the headlines of the articles in *lrytas.lt* (a daily published on the Internet) of 2007–2008 and their links with articles themselves. Giving some illustrative examples it is tried to describe what kind of functions the marked (quotes) and unmarked (freely retold indirect speech, phraseological units, renewed phraseological units, proverbs, renewed proverbs, allusions, the elements of the spoken language) forms of textual heterogeneity do in the headlines of articles.

The author of this research draws conclusions that quotes make the effect of originality as if they prove the reliability of information. Sometimes quotes, typographically abstracted in the headlines, are not direct quotation, but rehash. This can deceive a reader. Phraseological units and proverbs help a writer to represent the news more vividly and to give information more expressively. Renewed, or occasional, phraseological units and proverbs give to a text the effect of the unexpected, makes them more vivid, more observable. These occasional expressions reflect the writer's ability to use them authentically in the particular situation.

The headlines' allusions to literary quotes, historic or political events extend the field of the text's meanings, direct towards other context, make a reader to take a deeper look into described questions. The elements of the spoken language in headlines (for instance, slang details) not only surprise or shock a reader, but also approach a text to him or her. The speech becomes more various, more colorful.

The heterogeneity of the headlines of articles provides some extra information to articles themselves. The links between a writer and an extraneous text open to a reader such meanings that frequently can be read only „between the lines“.